

El món dels asmoneus

La revolta dels macabeus i la consegüent arribada al govern de la dinastia dels asmoneus va comportar la defensa de les essències del judaisme ortodox. Tanmateix, també van assimilar importants idees de la civilització hel·lènica, trasbalsant així el món dels clàssics.

Dalt, el canelobre 'hanukka', de vuit braços, recorda la revolta macabea. A la dreta, moneda amb la cara d'Antíoc IV Epífanes. Baix, Antíoc II el Gran, rei de Síria.

La revolta dels macabeus, que en el segle II abans de l'era actual donà lloc al predomini de la dinastia dels asmoneus, obrí un capítol essencial de l'actitud jueva pel que feia a un govern estatal, i cristal·litzà els punts de vista de les diverses tendències existents en el que quedava de l'antic poble d'Israel.

Seguint el seu costum, els amos perses del territori jueu no interferiren en les creences religioses israelites. La mateixa norma de tolerància continuà quan, després de la conquesta d'Alexandre el Gran i després de la seva mort, se subdividí l'Imperi en els regnes ptolemaic i selèucida. En dependre dels monarques selèucides, la terra jueva es trobà amb la influència poderosa dels costums i de les formes de vida dels hel·lens.

I típicament, el procés d'helenització que en resultà no era una imposició dels dominadors estrangers, ans fou dut a terme per un ample sector del poble jueu mateix. Aquells helenitzadors israelites volien acomodar el judaisme tradicional a les tendències de

l'època. Asseguraven que ho feien per tal d'aconseguir que el seu poble sortís de l'aïllament que presentava al mig d'un món de cultura grega. Per això començaren a suprimir de la vida quotidiana tot allò que semblés una diferència.

parlen d'una resistència contra l'opressor estranger. En realitat, la crítica històrica considera que es tractà més aviat d'una guerra civil entre el partit reformista i els sectors més ortodoxos del poble jueu.

Els asmoneus van adoptar idees tan importants de la cultura grega com la d'arribar al perfeccionament a través de l'educació.

ció: la celebració del dissabte, la circumcisió i la impossibilitat de pronunciar el nom del déu que adoraven. Els dirigents d'aquests canvis radicals eren no pas menys que els summes sacerdots Jasó i Menelau, caps de la comunitat jueva durant el regne del selèucida Antíoc IV Epífanes, i els seus partidaris venien de l'ala hel·lenista dels religiosos saduceus.

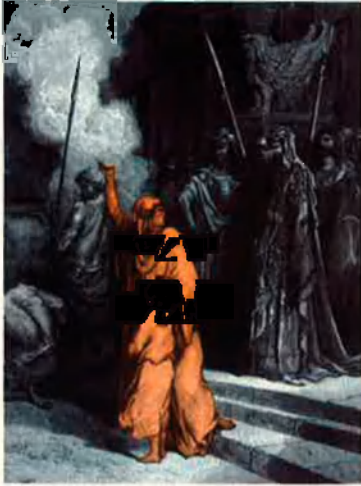
Bona part d'aquesta història, la trobem als llibres dels macabeus, només considerats canònics per l'Església catòlica. Aquests llibres

El ferment d'agitació entre el poble de Jerusalem arribà a la rebel·lió declarada a conseqüència de l'aquarterament de tropes sirianes a la muntanya del Temple i, a més, de la profanació del Temple mateix amb la introducció de ritus pagans. I si la consigna de la rebel·lió era la devoció a la llei mosaica, llavors la llei havia de ser extirpada per tal que la rebel·lió pogués ser sufocada. Calia un seguit de decrets prohibitoris del compliment dels ritus jueus. Però aquesta política tingué un resultat ben distint del que esperaven. La persecució atirà el fervor nacionalista i, després de la supressió cruenta dels fidels per part dels col·laboracionistes i de les tropes sirianes dels selèucides, començà una guerra encesa.

Com la majoria de les lluites anticolonials amb èxit, no començà amb un atac contra les forces d'ocupació, sinó amb la mort d'un col·laborador del règim estranger. A la vila de Modín, un col·laboracionista jueu fou mort per Maties Hasmon, cap d'una antiga família sacerdotal. Els seus cinc fills, dirigits per Judas el Macabeu, "Mar-

ARXIU

'La mare dels macabeus'. Gravats de Gustave Doré.

tell", organitzaren llavors una campanya de guerrilla contra les guarnicions selèucides i els seus col·laboradors jueus. En qüestió de dos anys, entre el 166 i el 164 (aC) expulsaren tots els grecs de la zona de Jerusalem. A la ciutat mateixa, el Temple fou tornat a consagrar, amb els miracles consegüents que

ARXIU

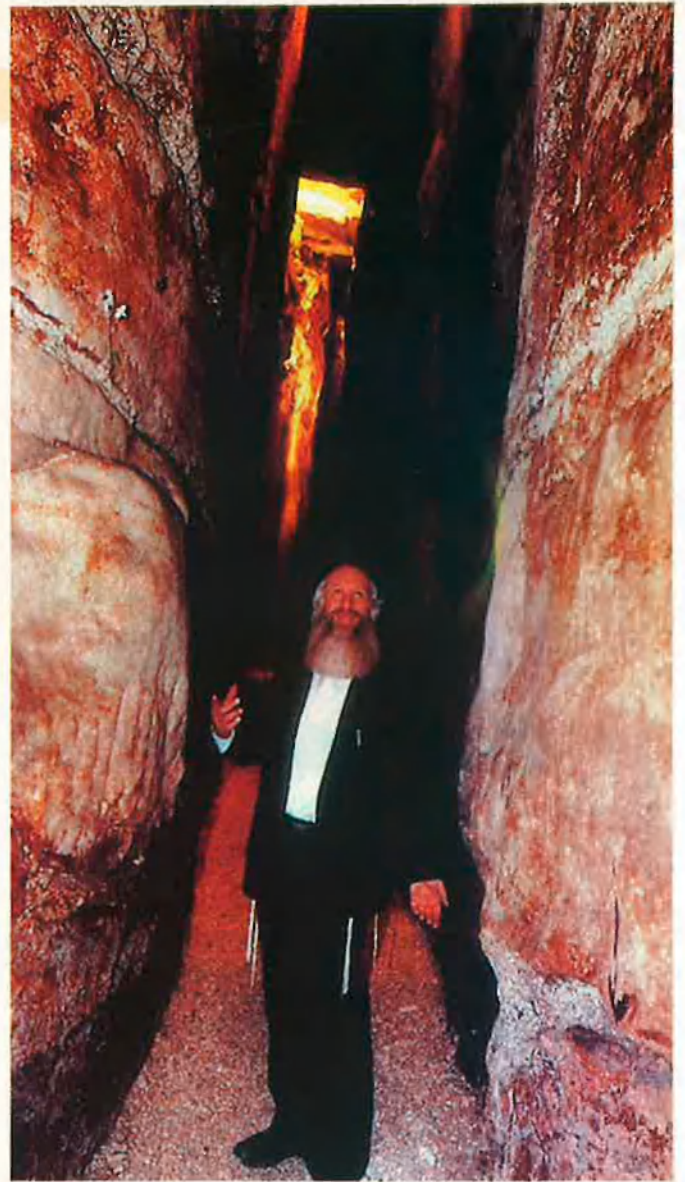
el poble d'Israel ha commemorat des d'aleshores amb una festa anual que cau en el novè mes del calendari jueu i que, amb la seva veneració de la llum i el lliurament de regals a la xicalla, és una de les festes més destacades dels jueus. L'anomenen *hanukkà*, "consagració" o "dedicació".

La independència. Els selèucides, que ja tenien problemes, començant pel poder creixent de la Roma rival, respongueren de manera similar als poders colonials

moderns, oscil·lant entre la repressió i la concessió d'uns bocins creixents d'autonomia, als quals els independentistes jueus respongueren demanant-ne encara més. L'any 162 (aC) el fill i successor d'Epífanes, Antíoc V, culpà Menelau dels desastres i el féu executar. L'any següent, la família asmonea (d'Hasmon) respongué signant una aliança amb Roma, que els tractà amb la mateixa deferència que la família regnant d'un estat independent. L'any 152 (aC) els selèucides abandonaren l'intent d'hellenitzar Judà per la força i reconegueren Jonatan com a cap de la família i com a summe sacerdot, càrrec que els asmoneus havien de conservar durant cent quinze anys. Al 142, els romans reconegueren pràcticament la independència de Judea declarant-la exempta d'impostos; de tal manera que amb Simó Macabeu, que havia succeït el seu germà com a summe sacerdot i era, a més, etnarca i governant, "el poble començà a datar així els documents i contractes: 'Any pri-

mer del govern de Simó, gran sacerdot, general i cap dels jueus". (Cito del primer llibre dels Macabeus, seguint la traducció de la Bíblia Valenciana Interconfessional).

I així, al cap de 440 anys, Israel tornà a ser independent. Tot i que no se'n consideraren del tot fins que els asmoneus aconseguiren d'apoderar-se dels reformistes refugiats a Acra, que assetjats i morts de gana, es veieren obligats a rendir-se i foren expulsats. Llavors, els asmoneus entraren dins la fortalesa, enmig d'acclamacions i amb

palmes a les mans, al so d'arpes, címbals i lires, amb himnes i cànctics, perquè havia estat esclafat i expulsat un gran enemic d'Israel.

En aquest ímpetu de sentiment nacional, les qüestions religioses havien passat a un segon pla. Però la llarga lluita per independitzar-se de l'universalisme grec deixà una marca indeleble en el caràcter judaic. Entre els atacs contra la Llei i l'expulsió final dels reformistes d'Acra passaren trenta-quatre anys de lluites amargues i mortíferes. El zel i la intensitat dels atacs contra la Llei suscitaron la reacció del zel corresponent per totes les coses de la Llei, que informaren més que mai la religió nacional. Amb el seu fracàs els reformadors desacreditaren la idea d'una reforma i, fins i tot, qualsevol discussió sobre la natura i el sentit de la religió jueva. A partir de llavors, qualsevol insinuació del tema fou denunciada en tots els textos oficials com no menys que una apostasia total i un

Dalt, el túnel dels Asmoneus de Jerusalem. La seua inauguració va provocar el passat mes de setembre violents enfrontaments entre els palestins i la policia israeliana. A l'esquerra, imatge de Simó, gran sacerdot, general i cap dels jueus, pel Greco.

ARXIU

Judes el Macabeu va dirigir una guerrilla que en dos anys expulsà tots els grecs de la zona de Jerusalem.
A la ciutat, el Temple fou tornat a consagrar, esdeveniment commemorat des d'aleshores pel poble d'Israel.

desig de col·laboració amb l'opressió estrangera. De manera que els asmoneus es convertiren en l'expressió de les essències més integrals del judaisme. A partir de la seva època, qualsevol intervenció externa sobre el Temple i els seus santuaris provocà instantàniament la reacció irada de les masses. El pes específic de l'ample sector popular havia de constituir des de llavors una part important de la política jerosolimitana i fer que la ciutat (de fet, tot Judea) fos un lloc molt difícil de governar per tothom —pels grecs o els hel·lenistes, pels romans o els seus tetrarques, fins i tot pels jueus mateixos.

Una transformació radical. El conflicte demostrà que el judaisme no podia continuar només pels camins ancestrals. La reforma de

Menelau, tot i ser esbojarrada, era tanmateix una resposta a un problema molt profund. Per tal de sortir del tancament ideològic, la casta sacerdotal de Jerusalem havia pres la iniciativa d'introduir els costums grecs i negligia els sacrificis rituals, que eren la seva tasca, per anar a entrenar-se en l'atletisme. La civilització hel·lènica era supranacional i universal, la mateixa a Antiòquia que a Atenes o Alexandria. No anava lligada a cap creença ni a cap religió, però tenia les arrels en una educació comuna. Era possible "hel·lenitzar-se" sense abandonar els déus i costums particulars, mitjançant el pas per una escola grega i assimilar del tot la civilització hel·lènica. I aquella civilització oberta a tothom era la dels amos del món antic. I només dos pobles d'aquell món antic acceptaren del tot aquella civilització hel·lènica: els romans i els jueus.

Si volien sobreviure com a poble, amb els inicis d'una nova era, els calia canviar de soca-rel, però sense deixar de ser ells mateixos. La tasca de la dinastia asmonea fou de trobar la solució d'aquest problema. I aquesta solució, inventada per ells i aplicada pels fariseus i els rabins, era la d'assimilar les característiques gregues que podien enriquir i renovar el judaisme. I així, els jueus acabaren adoptant la idea més important de l'hel·lenisme, la de la *paideia*, és a dir la d'arribar a un perfeccionament a través de l'educació més oberta i tolerant. Els jueus de l'època dels asmoneus consideraren la instrucció univer-

sal com una part integral del judaisme. Establiren una escola a cada poble, que ensenyava les escriptures i els costums ancestrals i conreava la llengua sagrada. El seu ideal era l'erudit i no l'atleta del gimnàs. I efectuaren una gran transformació del judaisme en una civilització més complexa, mitjançant la introducció de conceptes i mètodes dels grecs. Adaptaren les idees hel·lenistes als problemes que el judaisme suscitava, en entrar en contacte amb la cultura universal. I mentre que els egipcis atribuïen al seu gloriós savi Imhotep idees i frases de la civilització grega, els jueus posaren en circulació obres escrites en llengua hebrea, en què feien que els exponents màxims de la civilització grega, Sòfocles o Orfeu, proclamessin una fe monoteïsta, citessin els llibres de Moisès, glorifiquessin el dissabte i repetissin la prohibició de no ingerir menges prohibides pel ritual dels jueus.

I així els jueus continuaren essent l'únic poble de l'antiguitat que sabé fer-se seva realment la cultura grega. No fou cap casualitat que la revolució espiritual que posà terme al món antic vingués de Jerusalem. Jerusalem era l'únic centre viu situat més enllà de l'autoritat cultural de l'hel·lenisme, l'únic refugi d'un pensament lliure i independent. Era un lloc on era possible de trobar-se enfora del món dels clàssics i des d'allí, i només des d'allí, aquell món pogué ser trasbalsat.

Jordi Ventura

Mural del País Valencià

Vicent Andrés Estellés

Aquests tres volums constitueixen l'obra més ambiciosa d'Estellés. Llibre únic que arrossega història, elements autobiogràfics, llegenda i descripció enamorada, realitats íntimes i col·lectives, plenes, com ell va dir, d'alegria i d'esperança en el futur del poble.

Editorial 3i4

La mirada de Nicodemus

Vicent Usó i Mezquita

Roma, 1563. Cesare da Castel, mestre d'obres de la catedral de San Pietro i home de confiança de Michelangelo Buonarroti, és assassinat en circumstàncies estranyes.

Premi de Narrativa breu Antoni Bru. Ciutat d'Elx 1995.

Editorial 3i4
"Narratives 3i4", 52

Caiguda i retorn De Gorbtxov a Ziugànov 1988-1996

Llibert Ferri

Aquest llibre és un recull de 65 articles en què es poden anar seguint els canvis evolutius i els daltabaijos a l'Europa central i oriental. Una profunda reflexió sobre el final de la més gran i dolorosa aventura ideològica del segle XX.

Editorial 3i4
"La Unitat", 164